VEŘEJNÉ ZDRAVÍ

V tomto dokumentu jsou uvedeny cíle politiky EU v oblasti veřejného zdraví a kontext, ve které tato politika vznikla. Jsou v něm představeny hlavní výsledky, kterých bylo dosaženo při podpoře zdraví a prevenci chorob, s důrazem na nádorová onemocnění, na budování odolnosti vůči infekčním nemocem a na přeshraniční zdravotní hrozby. Dokument se zabývá zdravotními výzvami, které s sebou nese demografická změna, jako je nutnost zajistit přístup ke kriticky důležitým léčivům. Představen je i nejnovější vývoj politiky v oblasti elektronického zdravotnictví a biotechnologií.

PRÁVNÍ ZÁKLAD

— Otázkou veřejného zdraví se zabývá **Smlouva o fungování Evropské unie** v článku 168. Jedním z právních základů právních předpisů EU týkajících se výroby, obchodní úpravy a prodeje tabákových a souvisejících výrobků je její článek 114, zatímco právní základ pro několik směrnic EU v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci tvoří článek 153.

— V článku 35 **Listiny základních práv Evropské unie** je stanoveno, že každý má právo dostávat preventivní zdravotní péči a využívat léčbu v rámci zdravotnických systémů členských států.

CÍLE ZDRAVOTNÍ POLITIKY EU

Za organizaci a poskytování zdravotních služeb a zdravotní péče odpovídají primárně vlády zemí EU (členských států EU). Politiku členských států doplňuje politika EU v oblasti veřejného zdraví. Jejím cílem je:

— chránit a zlepšovat zdraví lidí v EU,

— podporovat modernizaci a digitalizaci systémů zdravotnictví a zdravotnické infrastruktury,

— zvyšovat odolnost unijních systémů zdravotní péče, a

— lépe vybavit země EU, aby byly schopny předcházet budoucím pandemiím a řešit je.

VÝVOJ POLITIKY EU V OBLASTI VEŘEJNÉHO ZDRAVÍ

V důsledku změn zakládajících Smluv v 90. letech 20. století se oblast veřejného zdraví dostala v rámci politiky EU do popředí. Díky právu na volný pohyb se mohou jak pacienti, tak i zdravotničtí pracovníci volně pohybovat mezi členskými státy EU. Závažné zdravotní problémy navíc často dostávají přes hranice a mají pro EU sociální a hospodářské důsledky.

Politiku EU v oblasti veřejného zdraví pomáhají utvářet dvě specializované agentury.

— V roce 1995 byla vytvořena **Evropská agentura pro léčivé přípravky**, která posuzuje léčivé přípravky, dohlíží na jejich používání v EU a sleduje jejich bezpečnost.

— **Evropské středisko pro prevenci a kontrolu nemocí**, které vzniklo v roce 2004, shromažďuje údaje o infekčních onemocněních, posuzuje rizika a poskytuje poradenství, aby členským státům pomohlo s prevencí hrozeb v oblasti veřejného zdraví a s reakcí na ně.

Program EU pro zdraví (2021–2027) byl vytvořen s cílem řešit dlouhodobé problémy v oblasti zdraví na základě silnějších, odolnějších a přístupnějších systémů zdravotnictví. Tento program byl přijat v reakci na pandemii onemocnění COVID-19 s cílem zvýšit připravenost EU na další případné krize. Je v něm zdůrazněn význam kolektivní odolnosti a přeshraniční zdravotní bezpečnosti a zároveň vytváří předpoklady ke vzniku evropské zdravotní unie.

Evropská zdravotní unie představuje politický rámec, který se zaměřuje na:

— přípravu na budoucí zdravotní krize a přeshraniční zdravotní hrozby,

— modernizaci předpisů EU týkajících se farmaceutických přípravků, které by zlepšily přístup lidí k cenově dostupným inovativním lékům,

— prevenci a diagnostiku nádorových onemocnění a poskytování kvalitní péče onkologickým pacientům,

— vytvoření společného rámce pro používání a výměnu elektronických zdravotních údajů v celé EU (evropského prostoru pro zdravotní údaje).

Evropská unie se zabývá také otázkami celosvětového zdraví, přičemž nedávno se začala více angažovat v rámci iniciativy pro zajištění odolnosti v oblasti celosvětového zdraví.

DOSAŽENÉ VÝSLEDKY A AKTUÁLNÍ VÝVOJ POLITIKY V OBLASTI VEŘEJNÉHO ZDRAVÍ

A. Zdraví ve všech oblastech politiky a jedno zdraví

V roce 2006 byl zformulován přístup „zdraví ve všech oblastech politiky“. V rámci toho přístupu se zvažuje dopad všech oblastí politiky na zdraví, nikoli jen těch, které se zabývají výslovně veřejným zdravím. V souladu s článkem 9 a čl. 168 odst. 1 Smlouvy o fungování Evropské unie a s článkem 35 Listiny je nutné při přijímání veškerých opatření na úrovni EU a členských států i na místní úrovni přihlížet k jejich dopadu na zdraví.

Jak funguje přístup „zdraví ve všech oblastech politiky“ v praxi, ukazují tyto nedávné příklady:

— cílem akčního plánu pro nulové znečištění je vytvoření čistšího a zdravějšího životního prostředí,

— program EU pro zdraví (na období 2021–2027) přispívá spolu s dalšími fondy a programy k řešení zdravotní problematiky z vícera úhlů pohledu,

— některá opatření si kladou za cíl předcházet škodlivým důsledkům změny klimatu na zdraví, např. rostoucímu počtu úmrtí v důsledku horka a přírodních katastrof, změně infekčních vzorců u infekcí způsobených vodními organismy nebo u nemocí, které přenáší hmyz, hlemýždi, příp. jiní studenokrevní živočichové.

Přístup „jedno zdraví" je ucelený jednotný přístup, jehož cílem je udržitelným způsobem vyvážit a optimalizovat zdraví lidí, zvířat a ekosystémů. V jeho rámci se řeší otázka prevence onemocnění, která se šíří přímo či nepřímo mezi zvířaty a lidmi, a otázka omezování antimikrobiální rezistence, kdy baktérie, viry, plísně a paraziti přestávají reagovat na léky, které se používají k jejich prevenci či léčbě.

B. Prevence nemocí a podpora zdraví

Iniciativy EU v této oblasti se zaměřují na prevenci přenosných (tj. infekčních) a nepřenosných nemocí, včetně nádorových onemocnění, a na omezení antimikrobiální rezistence.

1. Nádorová onemocnění

Nádorová onemocnění jsou druhou nejčastější příčinou úmrtí v EU. Jejich dopad přesahuje osobní i rodinnou rovinu a ovlivňuje systémy zdravotní péče i hospodářskou produktivitu. Boj EU s nádorovými onemocněními probíhá v rámci několika iniciativ.

— Evropský plán boje proti rakovině z roku 2021 se zabývá prevencí, časnou diagnostikou, léčbou a následným sledováním pacientů.

— V roce 2022 představila Evropská komise **nový přístup ke skríningu nádorových onemocnění**, který má podpořit členské státy v jejich snaze o větší využívání tohoto skríningu. Jeho cílem bylo zajistit, aby bylo 90 % lidí v EU, kteří mají nárok na skríning rakoviny prsu, kolorektálního karcinomu a rakoviny děložního čípku, do roku 2025 toto vyšetření nabídnuto.

— Cílem profilů jednotlivých zemí týkajících se nádorových onemocnění, v nichž se poukazuje na dosažené výsledky, problémy a nerovnosti v oblasti péče o onkologické pacienty v zemích EU, je podpořit tvůrce politiky a pomoci nasměrovat investice na boj proti těmto onemocněním.

— Evropský kodex proti rakovině je souborem doporučení týkajících se toho, jak mohou lidé v EU omezit riziko nádorových onemocnění. Jeho vydání z roku 2025 obsahuje aktualizované rozšířené pokyny týkající se prevence, nejnovější vědecké poznatky a doporučení v rámci dané politiky.

2. Další nepřenosná onemocnění

V prosinci 2021 zahájila Evropská komise iniciativu EU pro nepřenosné nemoci „Společně za lepší zdraví", jejímž cílem je pomoci členským státům snížit zátěž spojenou s hlavními nepřenosnými nemocemi a zlepšit tělesné i duševní zdraví občanů. Tato iniciativa se zaměřuje zejména na dvě oblasti: duševní zdraví a kardiovaskulární onemocnění.

a. Duševní zdraví a pohoda

S problémy v oblasti duševního zdraví se v EU potýká více než 84 milionů lidí, tj. každý šestý člověk. Oblast duševního zdraví byla do programu EU v oblasti veřejného zdraví začleněna na základě takových iniciativ, jako je Společná akce EU pro duševní

zdraví a pohodu (2013–2016). To vedlo dále k vytvoření Evropského akčního rámce pro duševní zdraví a pohodu.

Jelikož jsou sebevraždy druhou nejčastější příčinou úmrtí osob ve věku 15–29 let, zásadní význam má i nadále prevence, zvyšování informovanosti o dané problematice, zabránění stigmatizaci a zajištění přístupu k pomoci. V roce 2023 přijala Evropská komise sdělení o komplexním přístupu k duševnímu zdraví. Oblast duševního zdraví a neurologických onemocnění získává podporu také na základě iniciativy „Společně za lepší zdraví". V lednu 2026 bylo zahájeno Evropské partnerství v oblasti zdraví mozku.

b. Kardiovaskulární onemocnění a životní styl

Hlavní příčinou úmrtí v EU jsou kardiovaskulární onemocnění. Drogy, alkohol a tabák jsou volbou životního stylu, který výrazně zvyšuje riziko rozvoje onemocnění srdce, což má závažný dopad na lidské zdraví. Politika EU v oblasti zdraví se zaměřuje právě na řešení těchto rizikových faktorů. Důležitým milníkem v regulaci spotřeby tabáku bylo přijetí směrnice o spotřební dani z tabákových výrobků z roku 2011 a směrnice o tabákových výrobcích z roku 2014. V červenci 2025 předložila Evropská komise návrh na revizi směrnice o zdanění tabákových výrobků. Cílem tohoto návrhu je rozšířit oblast její působnosti na nové výrobky a zvýšit minimální daňové sazby, tak aby odrážely inflaci a rozdíly v úrovni cen mezi členskými státy.

V prosinci 2025 Evropská komise představila plán pro zajištění kardiovaskulárního zdraví – Plán pro srdce v bezpečí –, který se zaměřuje na kardiovaskulární onemocnění mezi ohroženějšími skupinami obyvatel. Od roku 2025 pracuje Evropský parlament nad zprávou z vlastního podnětu, která se týká strategie EU v oblasti kardiovaskulárních onemocnění.

3. Přenosná onemocnění a hrozby v oblasti veřejného zdraví

Evropské středisko pro prevenci a kontrolu nemocí má **systém včasného varování a reakce**, který vyhledává možná ohniska přenosných onemocnění a přeshraniční hrozby pro zdraví a reaguje na ně.

Celounijní reakci na výskyt infekcí a epidemií koordinuje Výbor EU pro zdravotní bezpečnost, který se skládá ze zástupců zdravotnických orgánů členských států EU a Islandu, Lichtenštejnska a Norska a který spolupracuje se Světovou zdravotnickou organizací.

V roce 2022 došlo k prodloužení mandátu Evropské agentury pro léčivé přípravky a Evropského střediska pro prevenci a kontrolu nemocí, bylo přijato nové nařízení o vážných přeshraničních zdravotních hrozbách a vytvořen Úřad pro připravenost a reakci na mimořádné situace v oblasti zdraví (HERA). Cílem těchto kroků bylo zajistit větší připravenost a zlepšit reakci na závažné přeshraniční hrozby.

Evropská komise kromě toho zahájila v dubnu 2025 veřejné konzultace, aby získala informace pro svou strategii v oblasti léčivých přípravků používaných v rámci reakce na mimořádné situace týkající se veřejného zdraví. Tato strategie zajistí, aby byla EU připravena na hrozby v oblasti veřejného zdraví, mj. na chemické, biologické, radiologické a jaderné hrozby, a aby na ně mohla reagovat.

C. Společenské a demografické změny

Evropská unie stojí před těžkým úkolem, jak zajistit vysokou kvalitu života jejího **stárnoucího obyvatelstva** a udržitelnost systémů zdravotní péče. V roce 2021 zveřejnila Evropská komise diskuzní dokument týkající se stárnutí, po kterém následovala v roce 2023 zpráva s názvem „Dopad demografických změn v měnícím se prostředí". Poté, co zjistila, s jakými problémy se pojí stárnutí a úbytek obyvatelstva a menší pracovní síla, představila ve svém sdělení nazvaném „Demografické změny v Evropě: soubor opatření" politické nástroje, které by měly pomoci tuto demokratickou změnu zvládnout.

Problémem z hlediska politiky v oblasti veřejného zdraví je také **migrace**. Evropská komise zveřejnila v roce 2016 akční plán týkající se integrace státních příslušníků třetích zemí. Tento akční plán se zabývá mimo jiné znevýhodněním migrantů z hlediska zdraví, a to i pokud jde o jejich přístup ke zdravotnickým službám. V roce 2020 předložila Evropská komise Evropský program pro migraci a Pakt o migraci a azylu, jejichž cílem je další racionalizace politiky EU v této oblasti. Od 1. července 2026 začnou platit nová nařízení.

S cílem omezit **nerovnost v oblasti zdraví, s níž se potýkají děti**, byla v roce 2021 zavedena evropská záruka pro děti. Jejím cílem je předcházet sociálnímu vyloučení a bojovat proti němu tím, že se zajistí, aby měly děti účinný přístup ke klíčovým službám, mj. k bezplatné zdravotní péči a ke zdravé výživě. Jako první krok předložily členské státy národní plány, v nichž nastínily, jak bude probíhat realizace záruky pro děti do roku 2030. V únoru 2026 předložil Evropský parlament cíl, kterým je vymýcení dětské chudoby do roku 2036.

D. Léčivé přípravky

Léčivým přípravkem (léčivem) se rozumí látka nebo kombinace látek, která se používá k léčení nebo prevenci nemocí u lidí (viz 2.2.5). Evropská unie přijala několik právních předpisů, kterými se řídí registrace léčivých přípravků, jejich uvádění na trh a jejich používání. Patří mezi ně:

— směrnice z roku 2001 o kodexu Společenství týkajícím se humánních léčivých přípravků (směrnice 2001/83/ES),

— nařízení z roku 2004, kterým se stanoví postupy Společenství pro registraci humánních a veterinárních léčivých přípravků a dozor nad nimi a kterým se zřizuje Evropská agentura pro léčivé přípravky (nařízení (ES) č. 726/2004).

Významným krokem bylo přijetí „balíčku farmaceutických předpisů", jehož cílem je zajistit větší cenovou a celkovou dostupnost farmaceutických přípravků i lepší přístup k nim. Jeho účelem je urychlit inovace a zvýšit konkurenceschopnost na základě pobídek k vývoji nových antimikrobiálních látek, léků na vzácná onemocnění a léčbu dětí, a lépe tak zajistit potřeby pacientů. Cílem balíčku je zajistit také větší bezpečnost dodávek a včasnou dostupnost bezpečných a cenově dostupných léčivých přípravků v celé EU.

Cílem aktu o kriticky důležitých léčivých přípravcích, který Evropská komise předložila v březnu 2025 a který v současné době projednává Evropský parlament, Rada EU

a Evropská komise, je zvýšit výrobu kriticky důležitých látek a zajistit jejich větší dostupnost a dodávky.

E. Elektronické zdravotnictví

Evropská unie je na půli cesty k úplné digitalizaci systémů zdravotní péče. Dochází k začleňování digitálních technologií a systémů pro správu informací do nejrůznějších oblastí zdravotní péče. Jedná se o používání elektronické zdravotnické dokumentace, telemedicínu, přístroje určené k nošení, mobilní aplikace, analýzu dat a další digitální nástroje. Digitalizace odvětví zdravotní péče je součástí **strategie EU pro jednotný digitální trh**. Jejím cílem je sjednotit právní rámce a infrastrukturu pro digitální systémy mezi členskými státy.

Síť pro elektronické zdravotnictví je dobrovolná síť zřízená podle směrnice o právech pacientů v přeshraniční zdravotní péči. Přestavuje platformu, která propojuje orgány členských států odpovídající za oblast elektronického zdravotnictví.

V roce 2018 stanovila Evropská komise své **priority v oblasti digitální transformace zdravotní a jiné péče**. Patří mezi ně bezpečný přístup lidí v celé EU ke svým zdravotním údajům, personalizovaná medicína, lepší výzkum na základě společné datové infrastruktury a zajištění silnějšího postavení jednotlivců prostřednictvím digitálních nástrojů k poskytování zpětné vazby a zajištění péče zaměřené na pacienty.

Infrastruktura digitálních služeb v rámci elektronického zdravotnictví zajišťuje, že lidem z jednoho členského státu je poskytována zdravotní péče i při cestě do jiných členských států.

V březnu 2025 vstoupilo v platnost nařízení o **evropském prostoru pro zdravotní údaje**. Jeho cílem je umožnit osobám v EU přístup k vlastním zdravotním údajům a jejich správu. Zároveň je umožněno přeshraniční opakované používání zdravotní údajů za účelem výzkumu a inovací a zajištěn soulad s předpisy na ochranu údajů. V oblasti elektronického zdravotnictví v EU se jedná o významný úspěch. Evropská komise má od nynějška do března 2027 přijmout několik klíčových právních aktů, v nichž stanoví pravidla týkající se provádění uvedeného nařízení.

F. Hodnocení zdravotnických technologií

Mezi zdravotnické technologie patří léčiva, zdravotnické prostředky, diagnostické nástroje, chirurgické postupy a opatření k prevenci onemocnění a k jejich diagnostice a léčbě. Při hodnocení zdravotnických technologií jsou systematicky hodnoceny údaje týkající se zdravotnických technologií založené na důkazech. Používá se k zajištění bezpečné a účinné zdravotní politiky, která by se zaměřovala na pacienta a byla by nákladově efektivní. Při tomto hodnocení se měří také přidaná hodnota zdravotnických technologií, která slouží jako měřítko při rozhodování příslušných orgánů členských států ohledně úhrady nákladů jejich uživatelů. V roce 2021 bylo přijato nařízení o hodnocení zdravotnických technologií, které se začalo postupně používat od ledna 2025.

G. Akt o biotechnologiích a evropská konkurenceschopnost

V prosinci 2025 navrhla Evropská komise akt o biotechnologiích, jehož cílem je urychlit inovace v oblasti hodnocení zdravotnických technologií, klinických zkoušek a biovýroby. To by mělo zvýšit evropskou konkurenceschopnost a umožnit dosažení pokroku při hledání řešení v oblasti zdravotní péče. V současné době jej zkoumá

a projednává Výbor Evropského parlamentu pro veřejné zdraví a jeho Výbor pro průmysl, výzkum a energetiku. Evropská komise staví obecně do centra svého hospodářského programu konkurenceschopnost, aby tak řešila rostoucí výzvy, jako je změna klimatu, umělá inteligence a geopolitické napětí. Ve svém pracovním programu na rok 2026 oznámila akt o biotechnologiích II, který má být předložen koncem roku 2026.

ÚLOHA EVROPSKÉHO PARLAMENTU

Od roku 2023 do roku 2025 fungoval Výbor pro veřejné zdraví (SANT) jako podvýbor Výboru pro životní prostředí, veřejné zdraví a bezpečnost potravin. V únoru 2025 se z něj stal řádný stálý výbor – Výbor pro veřejné zdraví –, který už nepatří pod svůj mateřský výbor. Může určovat své legislativní priority a reagovat na legislativní návrhy tím, že přijímá zprávy, předkládá pozměňovací návrhy na plenární zasedání a jmenuje vyjednávací tým, který vede s Radou EU jednání o právních předpisech. Odpovídá za programy a opatření v oblasti veřejného zdraví, léčivých přípravků a zdravotnických prostředků, v oblasti připravenosti a reakce na zdravotní krize a v oblasti duševního zdraví a práv pacientů. Dohlíží také na činnost Evropské agentury pro léčivé přípravky a Evropského střediska pro prevenci a kontrolu nemocí. Je navíc v pravidelném kontaktu se Světovou zdravotnickou organizací.

Tento dokument zpracovala tematická sekce Evropského parlamentu pro transformaci, inovace a zdraví. Další informace k tomuto tématu naleznete na internetových stránkách Výboru pro veřejné zdraví.

Anne-Marie Finnemann / Ioana-Alice POSTU
04/2026